

TRHY VÝROBNÍCH FAKTORŮ – PŮDA A PRÁCE

MIKROEKONOMIE

Trhy výrobních faktorů

- místo, kde se střetává nabídka a poptávka po výrobních faktorech
- v roli poptávajícího stojí firmy a v roli nabízejícího spotřebitelé, resp. domácnosti.
- domácnosti nabízejí výrobní faktory za jejich tržní cenu a firmy si je kupují.
- Poptávka po výrobním faktoru je odvozená od poptávky po finálním statku, na který byl daný faktor použit. A to proto, že zájem o výrobní faktory závisí na zájmu spotřebitelů o finální statek vyrobený díky daným faktorům.
- Protože se firmy snaží maximalizovat zisk, budou poptávat jen takové množství faktorů, které jim zajistí zisk.
- Poptávka tedy závisí na výši výnosu z výrobního faktoru a výši nákladu na daný faktor. Poptávka je určena příjmem z mezního produktu (MRP). Křivka MRP je současně křivkou poptávky po výrobním faktoru.

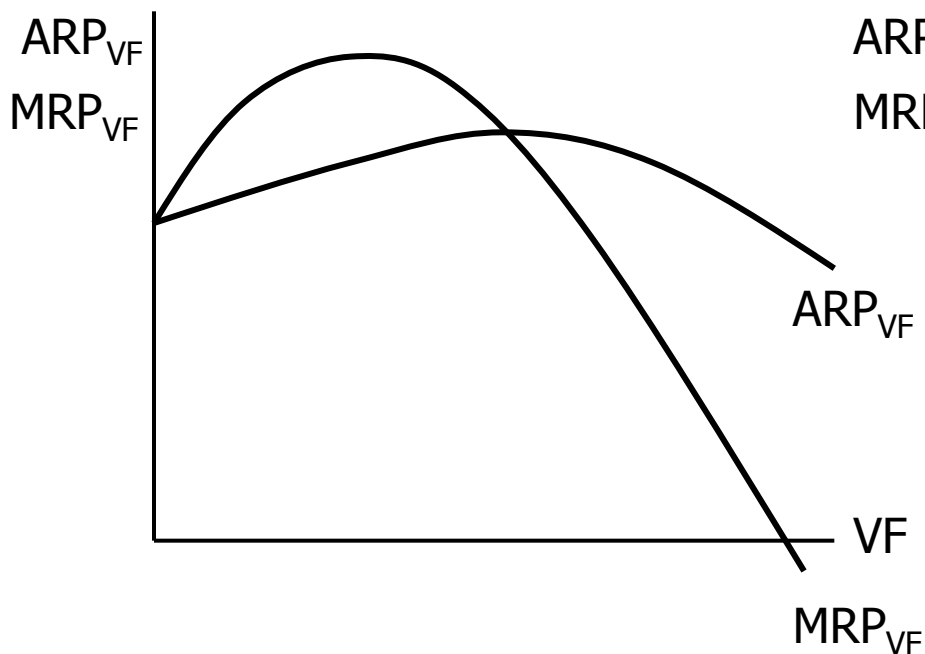
Příjmové veličiny na trhu VF

- Příjem z mezního produktu VF (MRP_{VF})
  - o kolik se změní příjem, pokud se díky zapojení dodatečné jednotky VF změní mezní produkt firmy
- Průměrný příjem z produktu VF (ARP_{VF})
  - kolik jednotek statku v průměru připadá na jednotku VF (např. kolik v průměru vyprodukuje např. jeden dělník), tj. zjistíme počet jednotek statků na jednotku VF
- MRP_{VF} i ARP_{VF} zpravidla nejprve rostou a potom klesají
  - Nejprve dodatečná jednotka VF vyprodukuje více než předcházející jednotka – projevuje se dělba práce, specializace apod., později začne platit, že dodatečná jednotka VF vyprodukuje méně než předcházející jednotka – začne platit zákon klesajících mezních výnosů

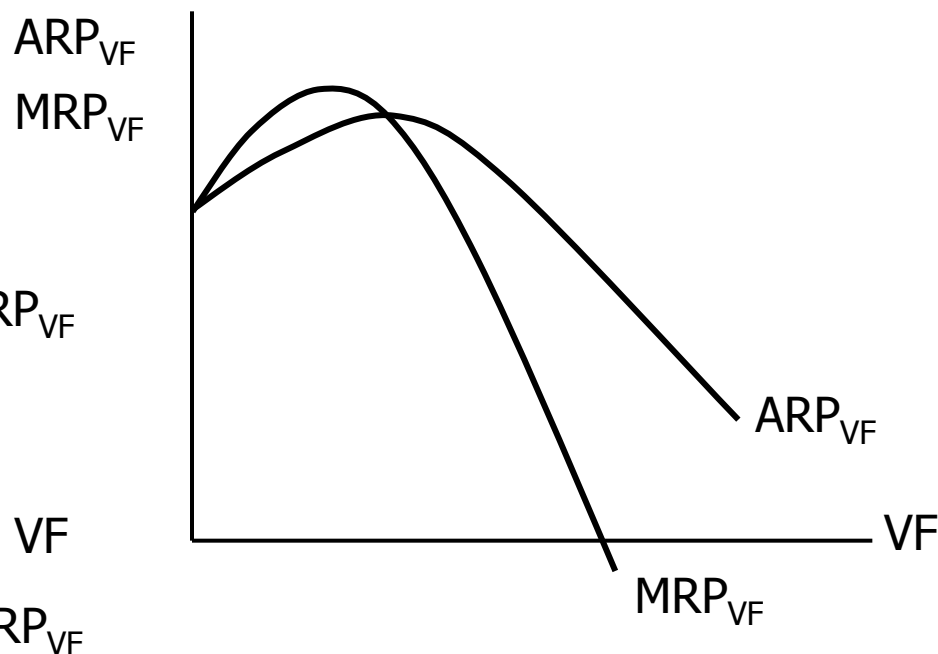
Příjmové veličiny na trhu VF

Průběh funkce MRP a ARP závisí na tom, na kterém typu tržní struktury realizuje firma svůj výstup

Obecně – křivky MRP a ARP kopírují průběh křivek MP a AP

**DK trh produkce –
MR=AR=P=konst.**

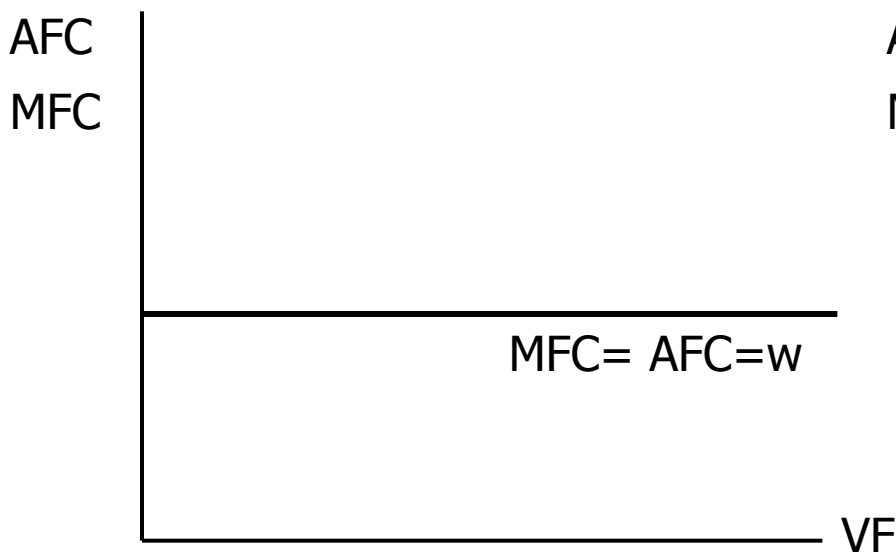
**NDK trh produkce – MR, AR a P klesají s
růstem realizované produkce → funkce
 MRP_L a ARP_L budou strměji klesat a
budou posazeny blíže počátku**

Nákladové veličiny na trhu VF

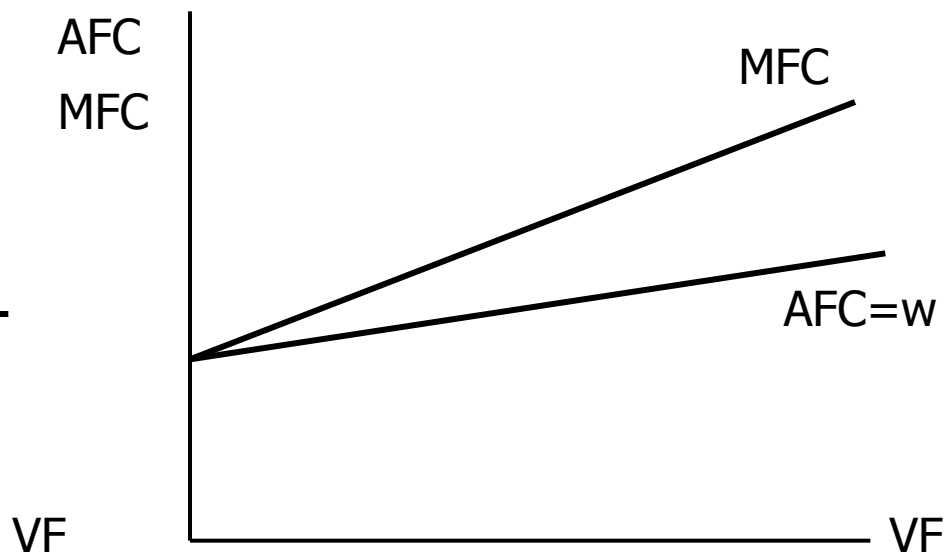
- MFC (Marginal Factor Costs) – mezní náklady na faktor
- MFC = změna celkových nákladů způsobená zapojením dodatečné jednotky VF
- AFC (Average Factor Costs) – průměrné náklady na faktor
- AFC = náklady na jednotku zapojeného VF (kolik firmu stojí jedna jednotka VF)
- A = půda, L = práce (počet jednotek práce), K = kapitál (počet jednotek kapitálu)
- $AFC_K = TC/K = i.K/K = i$
- $AFC_L = TC/L = w.L/L = w$
- r = pozemková renta, w = mzdová sazba, i = úroková sazba

Nákladové veličiny na trhu VF

průběh funkcí MFC a AFC závisí na typu konkurence na trhu výrobních faktorů

DK Trh
= všechny jednotky VF jsou stejné, tj. zaměnitelné, tj. stejně produktivní
V praxi velmi výjimečný případ.

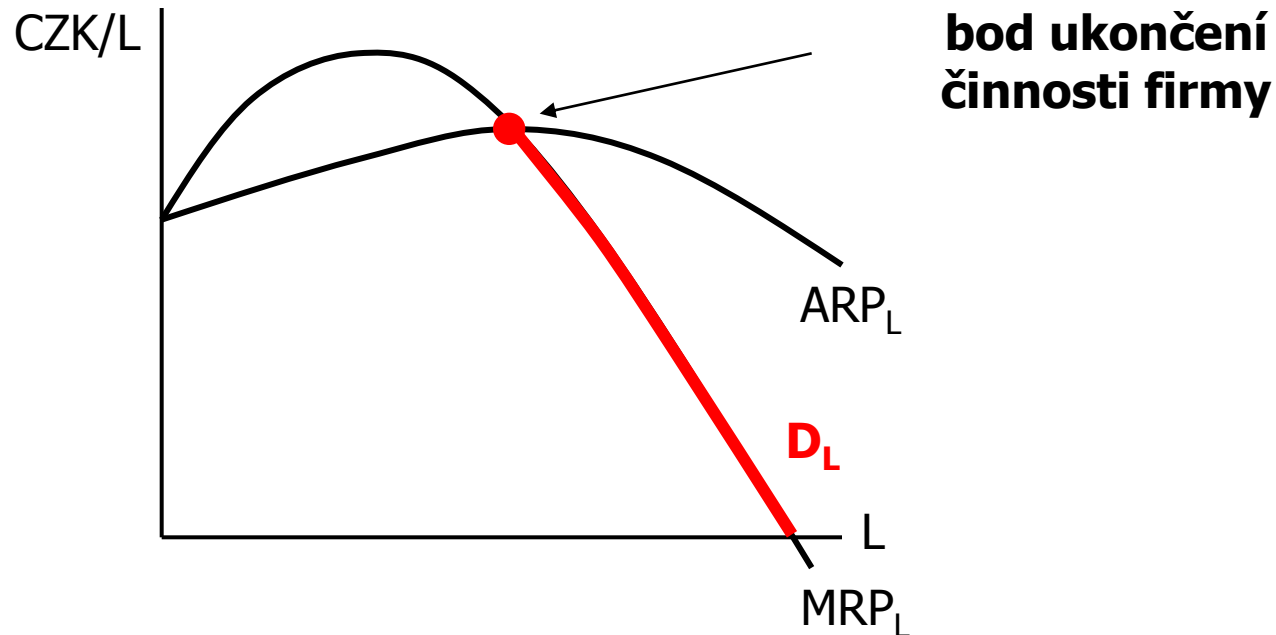
NDK Trh = různé jednotky VF jsou různě produktivní
Nejprve zaměstnáváme/používáme ty nejvíce produktivní jednotky, mezní náklady spojené s těmito produktivními jednotkami budou nízké, když zaměstnáváme další jednotky, které nejsou tak produktivní, tak MFC porostou

Odvození poptávky po VF

- **Faktory ovlivňující poptávku po výrobních faktorech**
  - 1) poptávka po finálních statcích
  - 2) množství jiných vstupů
  - 3) změny v technologii (dojde ke změně mezního fyzického produktu)
- **Pravidlo substituce**

V případě, že cena jednoho faktoru roste a ostatní zůstávají stejné, pak se firmě obecně vyplatí nahradit nyní dražší faktor větším množstvím jiných vstupů.

Poptávka po VF

Křivka příjmu z mezního produktu (respektive její klesající část) je od určité výše ceny faktoru, současně křivkou poptávky po faktoru.

Pokud by mzdová sazba vystoupala nad úroveň ARP_L , firma by ukončila činnost a nepoptávala by žádné množství práce.

Nabídka VF

- Nabídky jednotlivých výrobních faktorů se od sebe značně odlišují
- Nabídkové křivky výrobních faktorů mohou být ve skutečnosti rostoucí, klesající nebo dokonce i svislé. Svislá je např. v případě nabídky půdy.
- **Transferový výdělek**
část celkového výdělku, kterou by daný faktor mohl získat při svém alternativním využití.
- **Ekonomická renta**
část celkového výdělku, která převyšuje transferový výdělek.
- **Čistá ekonomická renta**
je výdělek placený za službu výrobnímu faktoru s fixní nabídkou (nabídka je absolutně neelastická - křivka je svislá). Jestliže pro daný faktor neexistuje jiné alternativní využití, je transferový výdělek nulový. Specifickým případem čisté ekonomické renty je pozemková renta.

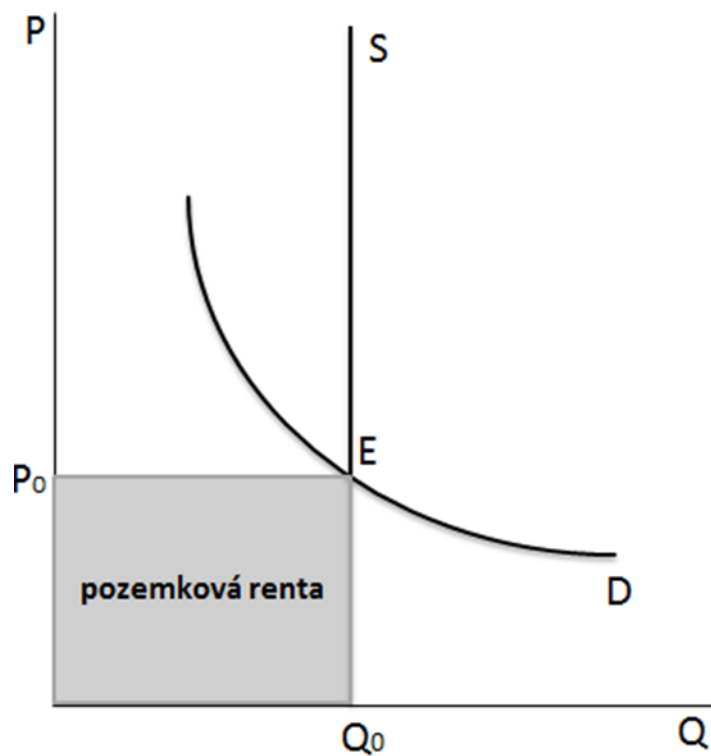
Cena na trhu VF

- MFC (Marginal Factor Costs) – mezní náklady na faktor
- MFC = změna celkových nákladů způsobená zapojením dodatečné jednotky VF
- AFC (Average Factor Costs) – průměrné náklady na faktor
- AFC = náklady na jednotku zapojeného VF (kolik firmu stojí jedna jednotka VF)
- A = půda, L = práce (počet jednotek práce), K = kapitál (počet jednotek kapitálu)
- $AFC_K = TC/K = i.K/K = i$
- $AFC_L = TC/L = w.L/L = w$
- r = pozemková renta, w = mzdová sazba, i = úroková sazba

Trh půdy

- Pozemková renta (r) – cena za pronájem půdy. Určitý způsob využívání půdy přináší pozemkovou rentu tehdy, když je celková nabídka půdy fixní (dokonale neelastická) a neexistuje jiná možnost jejího použití
  - r – je čistá ekonomická renta – důchod placený za služby VF s fixní nabídkou (může to být i pracovní síla – např. výjimeční zpěváci, sportovci ....)
- Výši pozemkové renty určuje výše sazby pozemkové renty a množství pronajaté půdy.
- Pozemková renta může vznikat při:
  - pěstování určité plodiny
  - těžba surovin
  - stavební pozemek

Trh půdy a pozemková renta

Trh práce

DOKONALE KONKURENČNÍ TRH PRÁCE:

- ▶ velký počet firem poptávajících práci
- ▶ cena práce (mzdová sazba) je vůči firmě objektivní – dána trhem
- ▶ $MFC_L = AFC_L = w$

NEDOKONALE KONKURENČNÍ TRH PRÁCE:

- ▶ mzdová nepružnost
- ▶ regulace mezd

Faktory ovlivňující poptávku firmy po práci

1. Změna ceny práce (mzdové sazby)

- způsobuje posun po D_L (křivky poptávky po práci)
- pokud cena práce roste, poptávka po práci klesá

2. Ostatní faktory

- D po produkci vyráběné daným VF, úroveň technologie, počet kooperujících vstupů – způsobují posun celé D_L

Nabídka práce

- ▶ Práce ve firmě a domácí práce zaberou část dne, zbytek je volným časem.
- ▶ Pro určení tržní nabídky je účelné předpokládat pouze dvě možnosti využití času :
  - ▶ Práci – která je pronajímána za mzdu
  - ▶ Volný čas
- ▶ Cílem spotřebitele je maximalizace užitku = jak maximalizovat užitek rozdělením času mezi práci ve firmě a volný čas.

Nabídka práce

- ▶ člověk bude chtít zvyšovat počet odpracovaných hodin, dokud se mezní užitek plynoucí ze zboží získaného díky poslední hodině práce nevyrovná s mezním užitekem z poslední hodiny volného času
- ▶ maximálního užitku je dosaženo tehdy, když mezní užitek dodatečné jednotky času je v obou alternativách využití času shodný

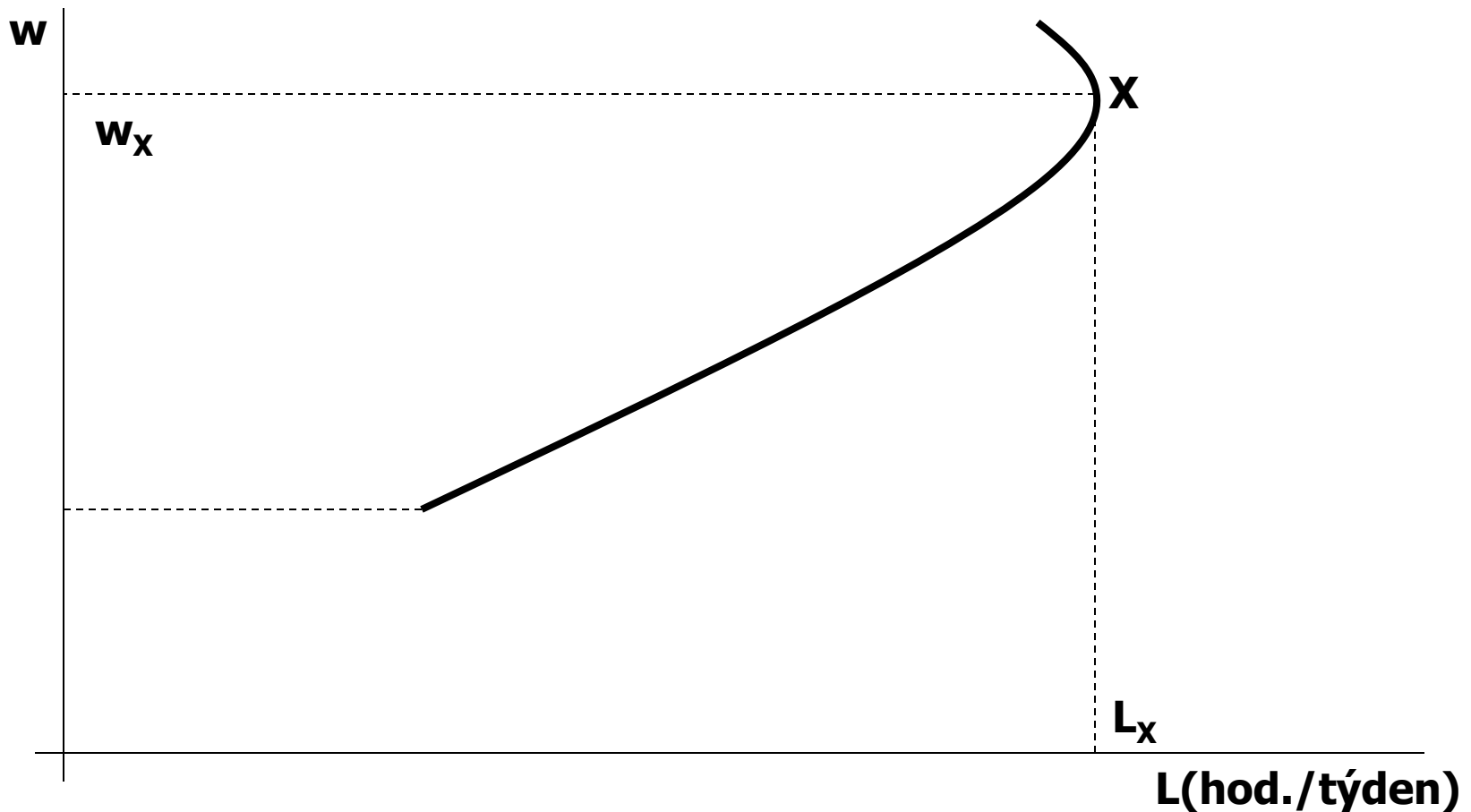
Substituční a důchodový efekt

- ▶ Změna mzdové sazby má na rozhodování mezi prací a volným časem dvojí účinek :
- ▶ **Substituční efekt** – při vyšší mzdě každá hodina práce přináší větší množství výrobků a služeb, což vede k tendenci více pracovat na úkor volného času (vede k zvyšování nabízeného množství práce).
- ▶ **Důchodový efekt** – vyšší mzda zvyšuje reálný příjem (za předpokladu, že ceny výrobků a služeb se nemění) a vede tak k tendenci mít více volného času (vede k snižování nabízeného množství práce).

Zpětně zakřivená křivka nabídky po práci

- tvar křivky individuální nabídky práce závisí na tom, který z efektů změny mzdy převládá
- při nižší mzdové sazbě převládá substituční efekt a množství nabízené práce roste : křivka individuální nabídky práce má pozitivní směrnici
- při vyšší mzdové sazbě převládá důchodový efekt a množství nabízené práce klesá : křivka individuální nabídky práce má zápornou směrnici
- jedná se o tzv. **zpětně zakřivenou individuální křivku nabídky práce**

Zpětně zakřivená individuální křivka nabídky práce

Rovnováha na trhu práce

- ▶ rovnováha na trhu práce nastává v bodě průniku křivky tržní nabídky práce a tržní poptávky po práci
- ▶ nabídka práce – zaměstnanci
- ▶ poptávka po práci – zaměstnavatelé (firmy)

w

Monopson

- ▶ monopolní síla na straně poptávky po práci
- ▶ jediný kupující určitého vstupu (jediný zaměstnavatel práce určité kvalifikace nebo jediný zaměstnavatel práce v určité oblasti)
- ▶ monopson může ovlivnit mzdy svých zaměstnanců

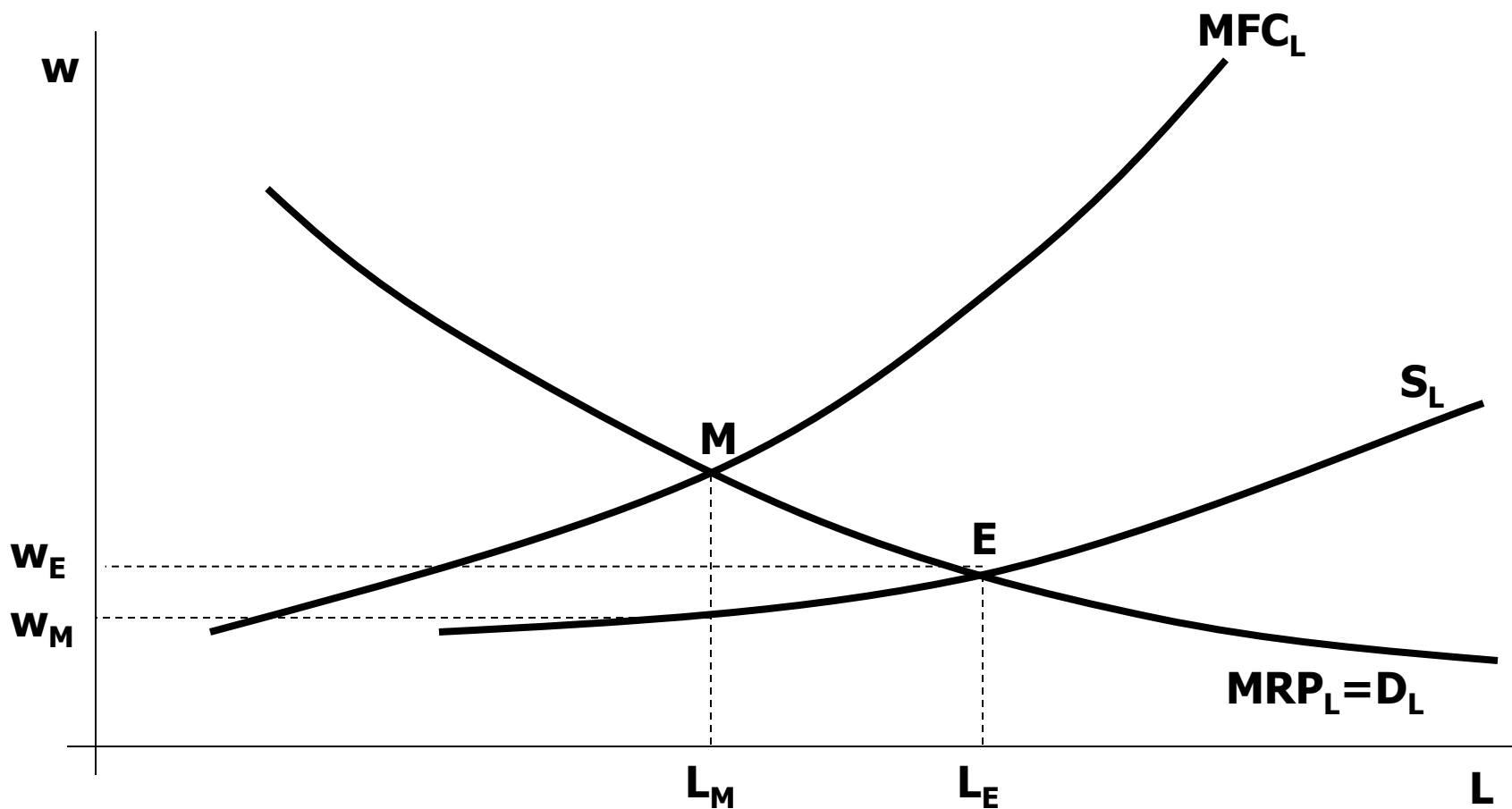
Monopson

- ▶ Jestliže monopsonista najímá dodatečného zaměstnance, zvyšuje mzdu všem dosud zaměstnaným pracovníkům.
- ▶ **MC** firmy, spojené se zaměstnáním dodatečného pracovníka se rovnají **w** tohoto pracovníka plus zaplaceným vyšším mzdám již najmutých pracovníků
- ▶ Proto jsou MC práce vyšší, než mzda nutná pro zaměstnání dodatečné jednotky práce a tento rozdíl se zvyšováním množství práce roste

$$MFC_L > w$$

- **Monopson**

bude najímat menší množství práce při nižší mzdové sazbě

Bilaterální monopol

- ▶ vzniká, když existuje monopolní síla jak na straně nabídky práce, tak i na straně poptávky po práci
- ▶ zájmy obou stran jsou protichůdné (monopson – co nejnižší mzda, odborové svazy – co nejvyšší mzda)
- ▶ výška skutečné mzdové sazby závisí na vzájemném poměru monopolní síly odborů a monopsonu
- ▶ mzda bývá výsledkem kolektivní smlouvy mezi oběma stranami

Minimální mzda a úloha odborů na trhu práce

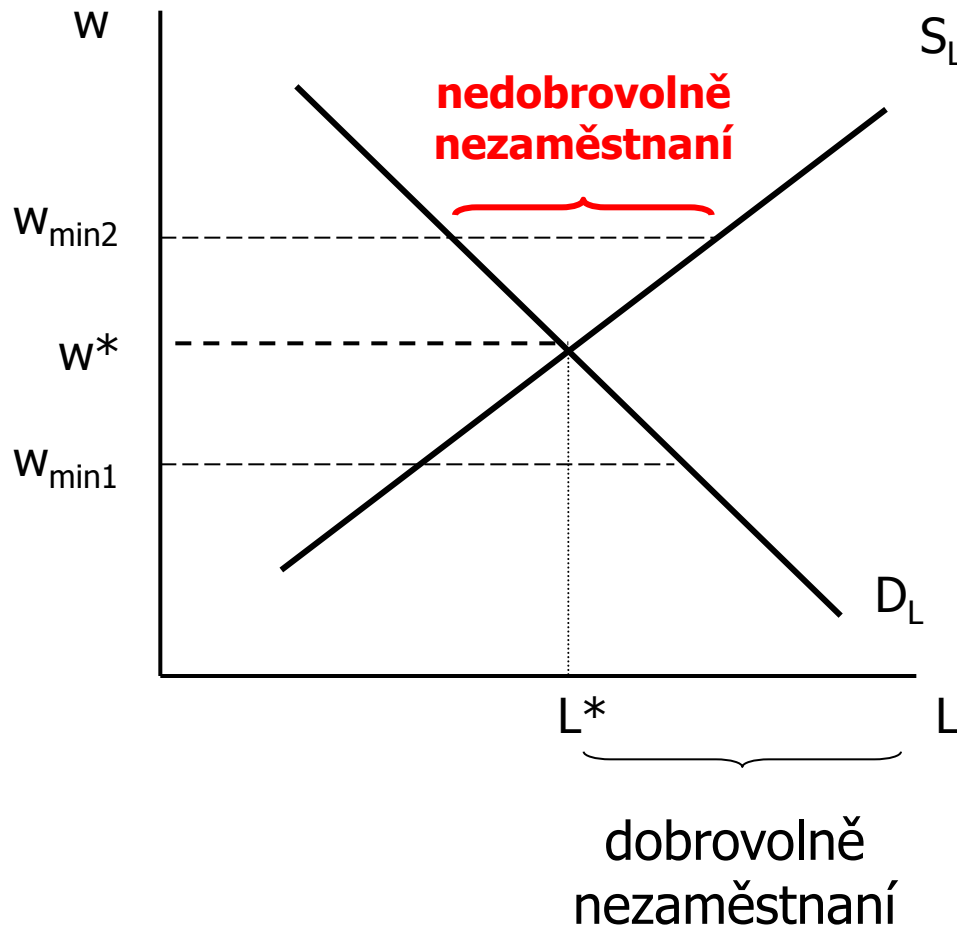
- = cenová regulace na trhu práce, čili regulace mzdová

Cíle:

- garantování minimálního příjmu pracovníků státem → nástroj sociální politiky
- zvýšení motivace k hledání práce
- zvýšení zaměstnanosti

Dopady minimální mzdy

Trh práce

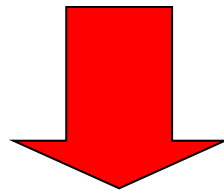

W_{min1} – minimální mzda je stanovena níže než rovnovážná – trh práce se vyčistí při vyšší mzdě

W_{min2} – min.mzda na této úrovni způsobí, že se trh práce nevyčistí, vzniká převis S nad D a nedobrovolná nezaměstnanost

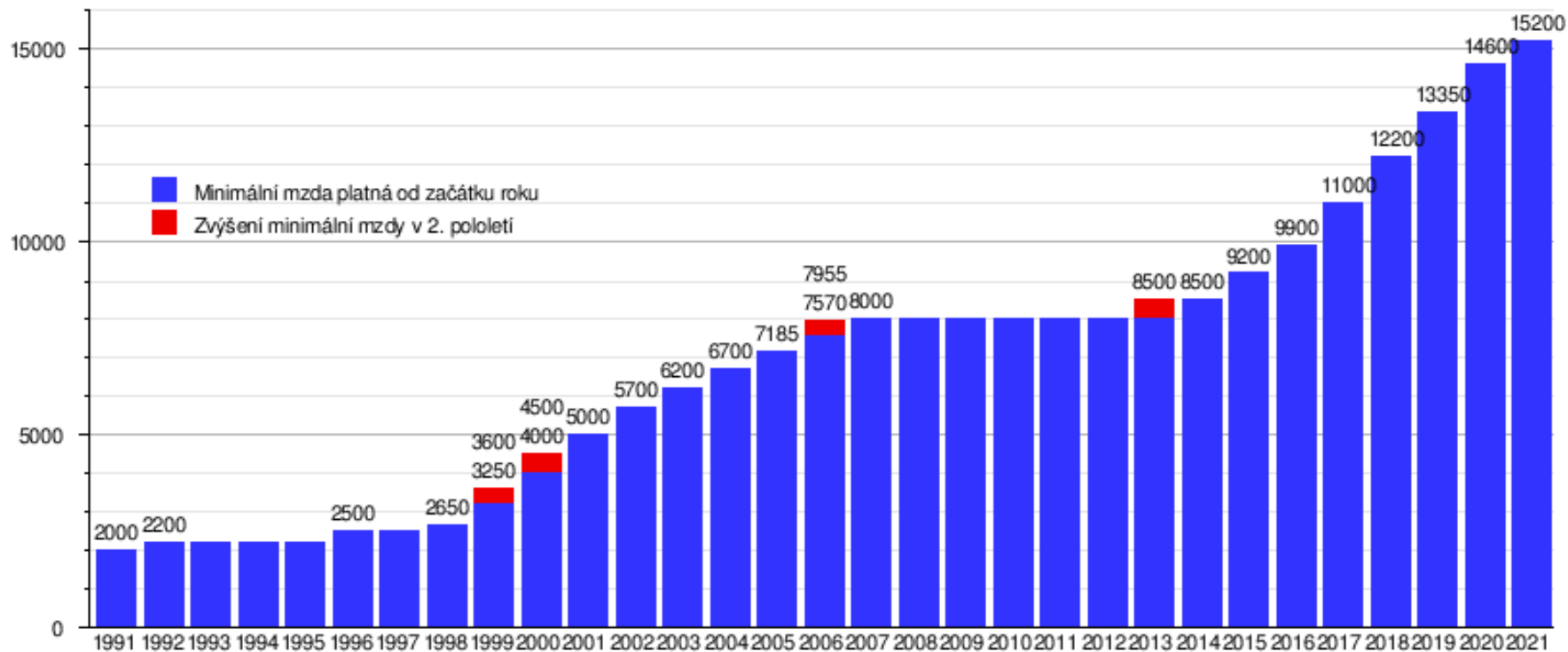
(I) Racionalita minimální mzdy

- je-li minimální mzda stanovena pod úrovní rovnovážné mzdy, pak nemá smysl – trh se vyčistí při vyšší mzdě a všichni, kdo chtějí pracovat, práci najdou
- je-li stanovena nad úrovní rovnovážné mzdy, vznikne nerovnováha a nedobrovolná nezaměstnanost – lidé ochotní pracovat při nižší mzdě práci ztratí, lidé jež vyšší minimální mzda motivuje pracovat, práci nenajdou

MINIMÁLNÍ MZDA NA DKT PRÁCE JE NESMYSL

Minimální mzda v ČR

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

- PRO DNEŠEK VŠE....